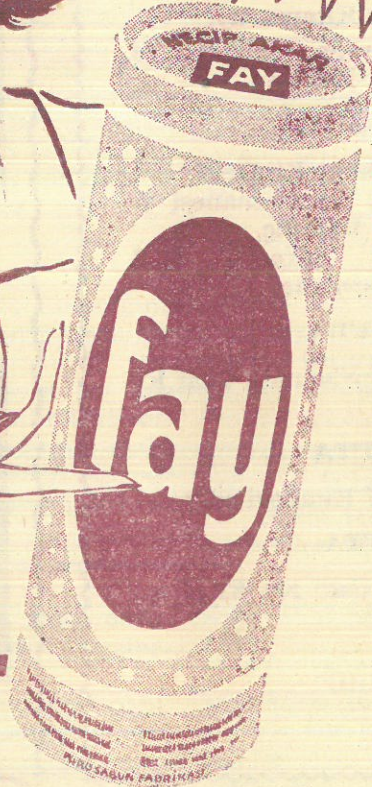

daha
ucuzdur...

...çünkü FAY miktar itibarıyla daha fazladır, kalite bakımından daha üstündür... dolayısıyla fiyat bakımından çok daha ucuza gelir. Harika temizleme tozu FAY'ın, bıçak, çatal, kaşık, fayans, emaye ve madeni eşya ile bilümmü temizlik işlerinize getirdiği kolaylık ve sür'at-ten siz de istifade ediniz... hemen bugün FAY ALINIZ.

Fay Temizleme Tozu.
Puro Sabun Fabrikasının
yeni tesislerinde,
mühassıs kimyagerler
tarafından hususi formülle
imal edilmektedir

Evlerde, Fabrikalarda,
Mekteplerde,
Hastanelerde,
Otellerde, Lokantalarda
ve bilümmü
temizlik işlerinde

fay

DAHA İYİ
HERŞEYİ ✓ TEMİZLER

TÜRK FOLKLOR (HALKBİLGİSİ) DERNEĞİ'nin yayım organıdır.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Nisan 1958

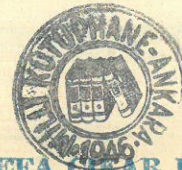
İÇİNDEKİLER:

YENİ HALK ŞİİRİ VE ŞAIRLERİ	Enver Naci GÖKŞEN
KANDIRA'DA TEDAVİ VE ÇARELERİ	Muzaffer UYGUNER
MALİK AKSEL'İN RESİM SERGİSİ	T. F. A.
NEYLEYİM (ŞİİR)	Halit ALPAN
HALK MÜZİĞİNİN DEĞER VE ÖNEMİ	Halil Bedi YÖNETKEN
NİÇDE VE DOLAYLARINDAN ATASÖZLERİ (I)	Ali İhsan BEYHAN
KONYA KADINLIĞI VE KONYA EVLERİ	İffet BABAGİL
KARAHÜSEYİNLI KÖYÜNDE RAMAZAN	Yılmaz ELMAS
BAYRAM YERİ	Ahmet Kutsi TECER
MÜZİK VE HALKSÖZLERİLE İLGİLİ MADDELER	Cahit ÖZTELLİ
ÜRGÜPLÜ MEMİŞ ŞAHİN	Ali Rıza ÖNDER
MAARİF VEKÂLETİNİN FOLKLOR ANKETİNE DAİR TAMIMI	T. F. A.
BİR KONYA MASALI: BEYOĞLU'NUN KIZI	AH ATAMAN

BİZE GELEN KİTAPLAR

Sayı: 105

Kuruş: 25

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAR HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

daha
ucuzdur...

...çünkü FAY miktar itibarıyla daha fazladır, kalite bakımından daha üstündür... dolayısıyla fiyat bakımından çok daha ucuza gelir. Harika temizleme tozu FAY'ın, bıçak, çatal, kaşık, fayans, emaye ve madeni eşya ile bilûmum temizlik işlerinize getirdiği kolaylık ve sür'at-ten siz de istifade ediniz... hemen bugün FAY ALINIZ.

Fay Temizleme Tozu.
Puro Sabun Fabrikasının
yeni tesislerinde,
mütehassıs kimyagerler
tarafından hususi formülle
imal edilmektedir

Evlerde, Fabrikalarda,
Mektedirde,
Hastanelerde,
Otelde, Lokantalarda
ve bilûmum
temizlik işlerinde

fay

DAHA İYİ
HERŞEYİ ✓ TEMİZLER

TÜRK FOLKLOR (HALEBİLGİSİ) DERNEĞİ'nin yayım organıdır.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Nisan 1958

İÇİNDEKİLER:

YENİ HALK ŞİİRİ VE ŞAIRLERİ	Enver Naci GÖKŞEN
KANDIRADA TEDAVİ VE ÇARELERİ +	Muzaffer UYGUNER
MALİK AKSELİN RESİM SERGİSİ	T. F. A.
NEYLEYİM (ŞİİR)	Halit ALPAN
HALK MÜZİĞİNİN DEĞER VE ÖNEMİ +	Halit Bedi KÖNETKEN
NİÇİNDE VE DOLAYLARINDAN ATASÖZLERİ (I)	AH İhsan BEYHAN
KONYA KADINLIĞI VE KONYA EVLERİ +	İffet BABAGİL
KARAHÜSEYİNLİ KÖYÜNDE RAMAZAN +	Yılmaz ELMAS
BAYKAM YERİ	Ahmet Kutsi TEÇER
MÜZİK VE HALKSÖZLERİLE İLGİLİ MADDELER	Cahit ÜZTELLİ
ÜRGÜPLÜ MEMİŞ ŞAHİN	AH Rıza ÖNDER
MAARİF VEKÂLETİNİN FOLKLOR ANKETİNE DAİR TAMİMİ	T. F. A.
BİR KONYA MASALI: BEYOĞLUNUN KIZI +	AH ATAMAN

BİZE GELEN KİTAPLAR

Sayf: 105

Kuruş: 25

İSTANBULDA AYDA BİR DEFA TÜRK HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ

1958 de

EV - PARA

En Az Yarım

Milyon Lira

DOĞUBANK

T. C.

Ziraat Bankası

TASARRUF HESAPLARI 1958 YILI İKRAMIYE PLANINDA

3.000.000 Lira

P A R A,

3.000.000 Lira

UZUN VADELİ KREDİ VARDIR.

IX

Kandıra Folkloru :

Kandıra'da Tedavi Usulleri ve Çareleri

Yazan: Muzaffer UYGUNER

Halk yıllarca doktorsuz kalmış ve bu çaresizlik karşısında, kendi hastasını kendisi tedavi etmek yoluna gitmiştir. Bu tedavi usulleri, birçok tecrübelerin mahsulüdür. Bugün halk, gene yerli ilaçlarla ve usullerle şifa bulmaktadır.

A — BAZI HASTALIKLAR VE ÇARELERİ — Arpacık — Bu hastalık göz kapaklarında çıkar. Arpa ile kırk defa buraya vurulur ve her defasında «hogzeri» denirse iyi olur. Soğan pişirilerek gözün üstüne konur.

Altıtop veya anı solması — Bu hayvanlar ezilerek sokulan yer üzerine konur. Sokulan yerin üstüne kalaycı çamuru veya yoğurt sürülür. Sirkeye batırılmış bez de teskin eder.

Barsak hastalıkları — Barsakta büyüyen seritleri düşürmek için kabak çekirdeği yenir veya nohut suyu içilir. Bunlar ağ karnına olacaktır.

Dasur — Bir limon kabuğu soyulur. Bu kabuk sağ üzerinde kavrulur. Döğülerek toz haline getirilir ve bu toza nöbet şekeri karıştırılarak yemeklerden on dakika önce hastaya verilir.

Dağ ağrısı — Alna, sirkeye batırılmış bez konur.

Dalak — Bir koyun dalağı alınarak hastanın karnı üstüne konur ve «dalağım kesiyorum» denilerek bu dalak karna saplı bir bıçak ile birkaç yerinden kesilir. Eunu kesecek olanın ocağı olması şarttır.

Dış ağrısı — Ağrıyan dişin üstüne kolonya suyuna batırılmış pamuk konur. Veya ağrı sıcak suyun buharı tutulur. Bu suretle kurtlar düşer.

Dolama — Parmaklarda hasıl olan bir yaradır. Bir fincan içine bir miktar zeytinyağı konulur ve fincan kıvılcımlı kül üzerine oturtularak bir miktar da sarı balmumu ve sakız atılır. Bunlar zeytinyağının içinde eritilir. Bu suretle elde edilen merhem yaraların üzerine sarılır.

Çeşme yamağı — Küçük çocuklarda hasıl olan bir nevi yaradır. Akşam üze-

ri ilk ışık görülünce biraz pamuk ipiği alınarak bu yaranın derisinden geçirilir ve o şekilde bırakılır.

Göz hastalıkları — Toz şekerle sarmısak döğülerek göz kapakları üzerine konursa veya zerdeçal merhemi yapılarak sarılırsa gözdeki kırmızılıklar kaybolur.

İncimen yere, havacıva muşambası veya kuyruk kapağı konur.

Kırmızı zoruğunda, ayrık kökü, mısır püsküllü kiraz çözü, bakla çiçeği, maydanoz kaynatılarak hastaya verilir.

Karn ağrısı — Papatya kaynatılarak hafif şeker ve limoniü bir şekilde içk olarak verilir. Karnın üzerine kızdırılmış tuğla konur.

Kabakulakta — Ateş görmemiş bal, mavi bir kâğıda sürülerek boğaza bağlanır.

Kulak hastalıkları için — Tüyüz fare yavruları zeytinyağına atılarak bir şişeye konur. Bu şişe böylece güneşe açılır. Yıllatıldıktan sonra bu yağ kulakta konur.

Kavruğunda — Bir güvercin kesilir ve ortasından kesilerek sıcak halde boğaza sarılır. Veya, köpek teri niğardına birlikte toz haline getirilerek bir kalem vasıtasıyla boğaza üflenir.

Mayasıl için — Defne tohumu, deve dikenli, ırgan, arıdık bir havanda döğülerek şekerle karıştırılır ve ağ karnına günde bir kaşık alınır.

Mide hastalıkları için — Kavrulmuş göreotu bir miktar nöbet şekeriyle karıştırılarak toz halinde alınrsa hastalık geçer. Nane ve limon kabuğu kaynatılarak içilirse mide ağrısı ve bulantı kesilir. Bal ve göreotu karıştırılarak da yenir.

Nazar — Şüphe edilen bir kimsenin giydiği herhangi bir şeyden bir parça alınarak bu parça ile nazara uğrayan çocuk tütsülenir. Soğan ve sarmısak kabukları da ocakta yakılarak tütsü yapılır.

Sıraca — Kır menekşesinin yaprağı şekerle döğülüp yaranın üstüne sürülür.

Yarayı deler ve yeni başlamışsa iyi eder.

Soğukalgınlığına karşı — Bir tuğla kızdırılır ve kızdırılmış tuğla ayakların altına bir tülbende sarılarak konur.

Saçların hastalığında — Saçın dö- küldüğü yer ustura ile çizilir ve bu çiziklere ortasından kesilmiş bir diş sarmısak kuvvetle sürülür.

Sarılıkta — Hastanın iki kaşı arası ustura ile hafifçe çizilir. Bir tüyle o- radan çıkan kan gözlere ve başka yer- lere sürülür.

Sıtmayı iyi etmek için — Birçok tedbirler alınır. Yılan derisi ile hasta tütsülenir. Bir kadeh rakı ile bir kinin bir gece ayazda bırakıldıktan sonra içi- lir. Turnak dokunmadan soyulmuş üç diş sarmısak akşam ezanından sabah ezanına kadar üç gece ayazda bırakılır, bu sarmısaklar sırasıyla üç sabah has- taya yutturulur. Küçük ceviz tanelerini yutmak da faydalıdır.

Sihiller — Atkılı ile boğulur ve bu suretle kendiliğinden bir gün kurur. Bir incir dalı ocaklı tarafından kesilerek o- cağın içine asılır. Dal orada kuruduk- ça sihil de kurur. Komsudan tuz alınarak sihillere sürülür ve bu tuz ayak basmadık bir yere atılır.

Öksüren kimse'nin arkasına bal sü- rülerek üzerine karabiber ekilir. İhla- mur, aya yaprağı, ebe gümece kayna- tılarak içilir.

Verem vakalarında bakla çiçeği kaynatılarak suyu hastaya içirilir. Has- taya eşek sütü verilir. Köpek tersi yo- gurtla karıştırılarak yedirilir.

Yanıklarda — Yanan yere zeytin- yağı sürülür.

Yılanlık vakalarında — Tütün yap- rağı sirkle ile kaynatılır, tütün yaprak- ları sıkılarak yılancıklı yere sürülür. En önemli tedbir yılanlık taşlarının ya- pıştırılmasıdır. Bu taşlar yarım fındık büyüklüğünde olup erkek ve dişi olarak ikiye ayrılır. Bunlardan hangisi yapışır- sa hastanın cinsi ona göre tayin edilir. Kesilmiş bir yılan başı da hastanın vü- cuduna sürülür. Bütün bunları ocaklı o- lanlar yaparlar. Bunu elde etmek için iki buna el almak derler- bir takım me- rasim yapılır.

Şüphesiz hastalıklar ve bunlara karşı alınan tedbirler bu kadar değı- dir. Ben ancak pek az bir kısmını ala- bildim.

B — Halk arasında bazı hastalık- lar için hususî ilâçlar yapılır. Bazen de hususî dualar vardır. Bunlardan birkaç tane zorla tesbit edebildim. Bunlardan kei için şöyle bir merhem ve ameliye yapılmaktadır. Kelin kafasındaki saçlar sakızla iyice yolunur. Seyrek dokunmuş bir bez üzerine katran dökülür ve bu katranlı bez başa tatbik edilir. On gün kadar başta tutulur. Çıkan saçlar gö- lünce bez birden kaldırılır. Cascavla- cilt meydana çıkar. Bu ameliye üç de- fa yapılır. Sonra sakız, havacıva, bal- mumu, tuzsuz yağ ve şekerle tatlı mer- hem yapılır. Bu başa sürülür.

Küçük çocuklarda urfiye denilen bir nevi cilt hastalığı vardır ki ekseri- ya yüzlerinde bulunur. Bunun için söy- le bir merhem yapılmaktadır:

Zeytinyağı: 100 Gr.,
Şap: Muayyen miktar,
Sülür: İki yüksük kadar,
Üstübeğ: Bir fincan,
Bahk nefsi: İki bakla kadar,
Balmumu: Yazın kullanılır. Muay- yen miktar,
Limon veya limon tuzu: Muayyen miktar.

Veya şöyle bir çeşit yapılır:
Manda sidiği: Muayyen miktar,
Kına: » »
Üstübeğ: » »
Ekzemalar için de su tertip kulla- nılır:

Terementi: Yarım fincan,
Sülür: İki ilâ üç yüksük,
Üstübeğ: Bir gorba kaşığı,
Vazelin (Mavzer yağı): Çeyrek fincan.

Gıcık için de:
Vazelin veya zeytinyağı,
Mısır tozu,
Döğülmüş karanfil,
Göztaşı: Bir fındık kadar,
Siçan otu: Fındık kadar,
Barut.

C — Bunlardan başka eski devrin izlerini taşıyan efsun yolları ile de te-

daviler yapılmaktadır. Meselâ közsön- dürme bunlardandır. Bu göz değen kim- selere yapılır. Bir tasa su konur. Üze- rine bıçak, makas gibi demir âletler ko- nur. Kulhüvallah okunarak, ocaktan alınan köz suya atılarak söndürülür. Bu su biraz içilir ve diğer kısmı ellere, ayaklara sürülür. Artan su ayak bas- mıyacak bir yere veya bir köpeğin üze- rine dökülür. Buna benzer bir de çu- buke söndürme vardır.

Temreğe, duşsak kesme (yeni yürü- yen çocuklar için yapılır.), dabaz, der- me devşirme, dalak kesme gibi mera- simler de vardır. Bunlar en eski TÜRK geleneklerindedir. Eski Türklerde, sih- rin ve sihrî merasimlerin mevkii ve bil- hassa kamların hastalık ve felâketle- re karşı yaptıkları âyinler, büyü ve ef- sun şeklindeki tedaviler bunların men- sei olsa gerektir.

D — Otlardan ilâç yapmak husu- sunda pek çok istifade edilmektedir.

CENAZE HAKKINDA

Sabahtan veya gece ölenin cenaze- si hemen o gün kaldırılır. Ölen kimse yatağından alınır ve huzur yatağına yatırılır; çenesi bağlanır.

Ölenin yıkanması için, evden olma- mak üzere diğer bütün komşular su ge- tirebilirler. Her türlü hazırlık bittikten sonra tabutla, namaz vakti ise camiye götürülür. Aksi takdirde doğru mezar- lığa götürülür. Orada namaz kılınır. Ö- lü evden çıkarken arkasından ağlanır.

Ateş yakmamak âdeti bir gün sü- rer. Evde ölü gittikten sonra kadınlara ekseriya para dağıtılır. Mezarlıkta da ayrıca para dağıtıldığı olur. Ölünün el- bisesi fakirlere verilir. Mezarlığa gide- n havlular camiye bırakılır.

Gece ölünün ruhunun evi ziyaret edeceğine inanılır. Bunun için yıkandı- ğı yere mağraba ile su konur. Ölünün kırkinci günü mevlût okutulur. Her kandilde de hediyeler dağıtılır.

Ölü üzerinden kedi geçerse hortlar

Malik Aksel'in Resim Sergisi

Geçen ay değerli ressam Ma- lik Aksel'in Beyoğlu Olgunlaşma Enstitüsü salonlarında açılan re- sim sergisi 3 Mart 958 Pazartesi gününden 15 Mart 958 akşamına kadar devam etmiş ve büyük bir ilgi toplamıştır.

Sanat çevrelerinde derin akis- ler uyandıran Hoca Ressam Malik Aksel'in sergisindeki en kuvvetli yönü, klâsik resimle, mahallîlik taşıyan eserleri idi. Bilhassa Ol- gunlaşma Enstitüsü'nün zengin kıyafet, başlık, bakır ve ziynet eş- yalarının da devamlı teşhir olun- duğu vitrinlere serpiştirilen tablo- lar, bu etnografya ve folklor mal- zemelerile olaganüstü bir âhenk teşkil ediyordu.

Bu vesile ile diğer ressamla- rımızın da Malik Aksel'i millî ve mahallî renk ve çizgi hususunda takip etmelerini bekler, üstadı teb- rik ederiz.

T. F. A.

Halk Müziğinin Değer ve Önemi

Yazan: Halil Bedi YÖNEYKEN

Halk müziği bir milletin esasını teşkil eden büyük kitlenin kendi kendine yarattığı öz müzik dili, bir başka ifade ile halk ruhunun sesle ifadesidir.

O sese kulak veren, milletin ruhu- nu işitir, bir ayna ki, bakılınca milletin ruhu görünür. Bir milletin bedî varlığı ve kudretini anlamak için en doğru yol, onun folklorunu tanımak, halk edebiyat ve şiirini okuyup anlamak, halk müziğini dinlemek, halk dansını seyretmektir. Müziğini çalıp söylemek, oyununu oynamak, bu anlayışı daha mükemmel bir hale getirir.

Milletlerin ırkı özellikleri en bâriz şekilde folklorlarında görünür. Halk müzik dehâsını terennüm eden folklorik müzik, bu bakımdan büyük içtimai değer ve hüviyet taşıyıcıdır. Bundan dolayıdır ki, bu gerçeğe inananlar, gezdikleri yabancı memleketlerin folklorlarını tanımak, halk müziğini dinlemek, halk danslarını görmek, etnografya müzelerini gezmek isterler. (Memleketimizdeki Amerikalılar, bilhassa bayanlar, halk müziğimize ve danslarımıza karşı büyük ilgi göstermişler, bazıları türkülerimizi ve oyunlarımızı öğrenmişlerdir.)

Bir milletin halk müziği ile sanat müziği arasındaki fark da, halk müziğinin halk ve kitle ruhunu, sanat müziğinin ise mahdut bir zümre zevkini terennüm etmesinden ileri gelmektedir. Halk sanatının büyük özel bir ilgi görmesinin sebebi, kitle ruhunu terennüm, halk dehâsını temsil etmesi, bu yüzden de sanat müziğinden ayrı içtimai bir müessesese değer ve hüviyetini taşımıştır.

Halk sanatı, sırf folklorik, ilmi ve içtimai değer ve önemden başka, millî eğitim yüzünden de büyük değer ve önem taşımaktadır. Büyük kitle, bedî ve müzikal ihtiyacını, hassaten kendini ifade ihtiyacını ancak halk müziği ile tatmın eder. Anadolu'da uzun yıllar süren folklor incelemelerinde, yakından gör- dük, halk, radyonun yalnız halk müzi-

ğine ait yayınlarını takip etmektedir. (Dikkate değer bir müşahede olarak arz edelim ki, Türk klâsik müziği yayınları başlayınca, çok yerde düğmelerin çevrildiğini görmüşüzdür.)

Halk müziği, diğer taraftan, bilindiği gibi, millî terbiyenin de kudretli vasıtasıdır. Dilsiz millet olmadığı gibi, müzik dili yâni halk müziği olmayan millet de tasavvur edilemez. Halk müziği bir millet için dil kadar lâzım bir vasıta- dır. Dunu takdir etmiyen bazı idareciler, bundan 20 yıl kadar önce, bazı vilâyetlerde saz, bağlama çalmayı men etmişlerdi. Eu, milleti kendi dilini konuşmaktan men etmekten farkasız bir işti. Bereket versin ki, iz'an ve sağduya çabuk imdada yetişti ve durum düzeltildi.

Halk müziği siyasi yönden de, dünyada, bilhassa bazı memleketlerde büyük önemi haliz olmuştur. Yüzyıllar boyunca yabancı hâkimiyetleri altında yaşamış bazı milletler, ana d'kerini olduğu kadar, aynı kışanglıkla halk müziklerini de korumuşlar ve devam ettirmişlerdir. Bunlar arasında Çekler başta zikredilebilir. Eu memlekette geçmişte halk müziğine daıma millî, siyasi bir müessesese gözüyle bakılmış, ona bütün Avusturya hâkimiyeti devamınca büyük önem verilmiş, cemiyet halk müziğine millî dil gibi sarılmıştır.

Aynı şey asırlarca Osmanlı hâkimiyeti altında kalmış Balkan milletleri için de söylenebilir. Halk müziği bu memleketlerde, başka memleketlerden çok farklı bir önem ve hüviyet taşımıştır.

Diğer taraftan gene bilindiği gibi, Avrupada 19. yüzyılda doğan millî beste okulları hep halk müziği sayesinde özelliklerini sağlayabilmişlerdir. Rusya'da Glinka ve «Besler», Polonya'da Moniusko, S'rna'de Gr'eg, Bohemya'da Smetana, varlıklarını hep halk sanatına borçlu değiller midir?

Yirminci yüzyılda doğru, daha sonra ve hâlen Balkanlarda ve Türkiye'de birçok millî eserlerin yaratılmasında ge-

Niğde ve Dolaylarından Derlenen Atasözleri

— I —

Derleyen: Ali İhsan BEYHAN

Aba Vakti yaba yaba vakti aba
Acele işe şeytan karışır
Acı acıyı su sancıyı keser
Acı bayemin fişkini şallağın şişkini
Acı pathcam soğuk almaz
Acı söğüdün dumanı göz doldurur
Acıyan eşek attan ileri gider
Aç karın yüksek nalın, salın gön-
lüm saın
Aç kurt aslana saldırır
Açma kapını el ucuyla açarlar ka-
pını el gücüyle
Aç koyma arsız edersin çok söyle-
me yüzüzsü edersin
Aç tokun yüzüne bakmakla karnı
doymaz
Açtırma kutuyu söyletme kötüyü
Aç tavuk kendini buğday ambarın-
da sanır
Adama ile mal tükenmez verme-
meden Allah esrgesin
Adım çıktı dokuza asla inmez se-
kize
Ağaca dayanma kurur insana vur-

ma ölür
Ağır taş yerinde gerek
Ağalık tahıl pazarında satılmaz
Ağır otur batman gel
Ağustosta gölge kovan zemheride
karnın ovar
Ahla gelen vahla gider
Aka karışmaz tavaya bulaşmaz
Akraba ile ye iç yadilinden konuş
Akraba ile ye iç alış veriş etme.
Akan suyun da arkası gelir
Akıllı düşünene kadar deli oğlunu
evermiş
Akıllıyı arkada tutma akılsızı kı-
lavuz etme
Akrep etmez akrabanın akrabaya
ettiğini
Akşamın işini sabaha bırakma
Akşamdan kalan aşınan canını a-
lır işinen
Ak bacak kara bacak geçitte belli
olur
Ak keçiyi gören içi dolu yağ sanır
Ak itin pamukçuya zararı var

ne halk müziği ön safta âmil olmamış mıdır? Millî olmayan eser, beynelmül olabilir mi? «Satılmış Nişanlı» sında Smetana, mevcut hiç bir folklorik unsur kullanmadan, sırf aldığı halk sanatı terbiyesiyle baştan başa folklorik denilebilecek bir opera yaratmamış mıdır? Besteci için ideal olan da bu değil midir? Halk müziğinin zevkine eren besteci, o zevki terennüm ve temsil eden eserleriyle daha geniş tabakalara hitap etmek bahtiyarlığına ermez mi? Sanatın, kayıtsız şartsız ve tam hürriyet içinde bir yaratma olduğu, yaratıcının kendi ilham ve fantezîsinden başka bir kuvvet ve tesire, yaratmanın da hiç bir dış müdahaleye tahammülü olmadığı muhakkaktır.

Fakat millî okullar kuran, millî bestecilerin meslekleri de bestecilik değil midir? Yaratılan eserin mutlaka bir topluluğa hitap etmesi gerektiği de bir

gerçek değil midir? Bilhassa bizim memleketimizde büyük ihtiyaç olduğu hakikat değil midir? Yazımızı, milletlerarası bir konferansta vaktiyle alınan kararlardan bir tanesini aynen nakletmekle bitirmek istiyoruz.

1947 de kurulmuş olan ve kurulduğu tarihten itibaren uzun bir müddet her yıl halk müziği konusunda beynelmül konferanslar akdetmiş bulunan «Milletlerarası Halk Müziği Konseyi» nin, 1952 de dünyanın dört köşesinden gelmiş, 31 millete mensup delegelerin iştirâkiyle tertipledeği beynelmül konferansta aldığı ve ilgililere 14 tavsiye halinde arzettiği kararların sonuncusu şu idi.

«Bestecilerden, öğrenciler ve yetişkinler için halk müziğinden mühlhem eserler, korolar, folklorik operalar, enst-rümantal eserler bestelemelerini istemek yerinde olur.»

Ak koyun kara koyun geçitte bel-
li olur
Ak sakaldan yok sakala kaldık
Ak sakal kara sakal sonunda belli
olur
Ala vere dala vere Kürt Mehmet
nöbete
Allah ayak ver demir dayak ver
Allah bilir kulumu mahal görür
çulunu
Allah dağına göre karını verir
Allahın ondurmamı Peygamber
sopa ie kovar
Allah dört duvarı sır yaratmış için-
de çeken bilir
Allahın verdiği taşar dökülür ku-
lun verdiği başa kakılır
Alacağına şahin vereceğine karga
Al kaşağıyı gir ahıra yarası olan
gocunur
Alim yaşadıkça koç olur zalim ya-
şadıkça hiç olur
Ali Fakıya yazdırdık daha beter
azdırdık
Ali Kıran baş kesen mi kesildin
Alma mazlumun ahını gökten in-
dirir şahini
Altın işi tuncunan olmaz
Alma orospunun kızını sürer ana-
sının izini
Amasya'nın bardağı biri olmazsa
biri daha
Anam allek ufak döker köfteyi,
çocuklar allek üzer beşer alır lokmayı
Analar dert yesin yarımşar yarım-
şar dört yesin
Anasına bak kızını al kenarına
bak bezini al
Ananın bastığı cülük ölmez
Anayınan baba taht yaptırır ama
baht yaptıramaz
Ana bahtı kızına meres (miras)
Ana gibi yar olmaz Bağdat gibi
diyar olmaz
Arap elini öpmekle dudak karar-
maz
Arayan belâsını da bulur Mevlâsı-
nı da
Arığın nemnesi zabuna kalkar
Arife günü yalan söyliyenin bay-
ram günü yüzü kara çıkar
Arif isen bir gül yeter kokmaya,
nadan isen gir bahçeyi yıkmaya

Armudun iyisini aylar yer
Arka su gelinceye kadar kurbağa-
nın gözü patlar
Ark paklenir ad paklenmez
Arpan unun yoksa tatlı dilin de mi
yok
Arpa ister eşeği yok, sepe ister
uşağı yok
Arsıza söz kokmuş ete tuz kâr et-
mez
Asına gerekken nesline haram
Aşağı tükürsem sakalım yukarı
tükürsem bıyığım
Aşığa niçin ağlarsın demişlerde gül-
memek için demiş
Aşığın bini bin para ama ütülmesi
kötü
At beslenirken kız istenirken
At olmuştaki kuyruk sallıyor
Atım at oluncaya kadar kendim
mat olurum
Atınan avrat yiğitin bahtına
Atma yayanın heybesini giderek
binmek ister
Atma yavrum din kardasıyız
At yıkılır adam ölür
Attı yün etti tepti keçe etti
Atın önüne it geçer gibi
Avdan gelmiş tazi gibi
Avrat malı kapı mandalı
Ay şavkına zerdeli girirpar
Ay yirmi dokuz para otuz
Ayağa değmedik taş olmaz başa
gelmedik iş olmaz
Ayağın sıcak tut başını serin, ken
dine bir iş bul pek dalma derin
Ayağı büyük olan devletli, başı bü-
yük olan mihnetli
Ayı beni korkuttu kulacımı sarkıttı
Ayı kazana maymun tencereye pis-
ledi
Ayın oyun kör koyun
Ayrılan içtik ayrı düştük
Ayrılan yok içmeye kürküne gider
sıçmaya
Az çoğun yanına gider
Az söyle öz söyle
Az veren maldan çok veren candan
Az yaşa uz yaşa akıbet gelir başa
Aza kanaat etmiyen çoğu hiç bu-
lamaz
Azan kulun belâsı yakındır
Azıcık aşım kaygısız başım

Konya Kadınlığı ve Konya Eleri

- I -

Yazan: İffet BABAGİL

Küçük evin kapısını açan genç kı-
za:

— Çok yoruldum, biraz dinlenmeğe
geldim, dediğim zaman hiç te hayret
etmedi. Ötedenberi misafir kabulüne
alışık bir Konyalı edası ile:

— Buyrun, başımızın üstünde ye-
riniz var, derken, annesi olduğunu tah-
min ettiğimde yanılmadığım orta yaşlı
bir hanım misafire ayrılmış odasının ka-
pısını büyük bir nezaketle açtı. Sokak
kapısından misafir odasına kadar çok
temiz bir taşlıkta kısım tesirlerine kar-
şı samsıkı sarılmış gül fidanları vardı.
Eve açılan iki kanatlı camlı kapının eşi-
ğine yakın yere konulmuş pırl pırl bir
abdest leğeni ile ibrik çok dindar bir
aileyi bana takdimde gecikmedi.

Odaya girer girmez odunu konul-
muş küçük çira parçaları ile çabuk yan-
sın diye beslenmiş sobanın yakılması ba-
zı kimselerin evinde rasladığımız gibi
çok zamana mal olmadı.

— Maşallah küçük hanım sobayı
çabuk yaktı, dedim. Mahcup bir tavır-
la:

— Odunlar kuru, Bağdan ufak te-
fek eksik olmaz. Bizim efendi oduna
meraklıdır. Nisanda ahır, Allah ömür
versin, dedi.

Erkeğinden sitayişle ve büyük bir
hayranlıkla bahseden bu hanımın ilk an-
da câzibesine tutuldum ve sormaya baş-
ladım:

— Kaç çocuğunuz var, siz bu bü-
yük evde kaç kişi yaşıyorsunuz?

— Efendim Kapı Caminin altındaki
küçük dükkânlarda hazır elbise satar.
Üç küçük oğlum ilk okula giderler, biz
de Fadimle evi çevirip gideriz.

O sırada Fadim tertemiz bir tepsi-
ye örtülmüş iğne oyası tepsi örtüsü ile
kahve fincanlarını getirdi. Hiç şaşma-
dım. Kahve yurdumuzda olmayabilir:
Fakat Konya evlerinde bu ihtiyaç yok-
tan varedilebilmiştir.

— Meneviş kahvesi içeceğe benzi-
yoruz dedim, tatlı tatlı güldü:

— Gahveler ortadan kalkınca biz
de buna alıştık. İyi oldu. 25 günde bir
kilo meneviş harcıyoruz. Allah eksik
etmesin, gelen gideni. Bir garasu ama,
işte lâzım oluyor.

— Çok güzel olmuş, ellerinize sağ-
lık, ben göktandır bu kahveye hasretim.
Fadimkız elinde kahve tepsisi ayak-
ta bekliyordu, oturmasını rica ettim.

Üzerinde lâcivert bir pazen entari
vardı ki yedi dağın çiçeği bu lâcivert
zemini süslüyordu. Kendisinin ördüğü
anlaşılan kahve rengi yelek incelik ve
güzellik âbidesi gibi karşımda duran
Konya kızına başka bir mâna verdir-
yordu.

— Bu iğne oyasını sen mi ördün,
dedim.

— Annesi cevap verdi:
— Kızların işi ne? Her gün baba-
dan iplik yün koka istenir.

Mahallede biri bir şey yaptı mı il-
lâki o komşu kızları da yapacak baba-
lara masraf üstüne masraf..

— Aman bu masraflara can kur-
ban. Ne iyi işler bunlar. Küçük hanım
Enstitüye gitti mi?

— Gitmez olur mu? Mahalleden
dört kız iki sene tepiş tepiş gittiler.

Ve hemen ilâve etti: «Bu okulu
açandan Allah razı olsun.» Dünün ter-
zieviden pratik terzi olmaya doğru
harcanan uzun zamana karşılık şimdi-
nin kazancını genç bir kızın yetiştirilme-
sinde Kız Enstitüsünün büyük bir payı
olduğunu şu asil sezgi ve ifadesi ile ne
güzel anlatmıştı, Fadimin annesi..

Şunu da söylemek lâzım geliyor ki
Konyanın kızı, annesinin ihtimam ve ön-
derliği ile tam mânâsı ile kadın bilgi ve
hünerini önce evinin köşesinde, pek yakı-
nında bulduğu için Konya kızı bu bakı-
mdan mesut ve bahtiyardır. Evde iktisab-
ettiği kadınlık hasletlerini kendi evinde
tatbika başladığı zaman Konya evi sar-
sılmaz temeller üzerinde kurulmuş olu-
yor.

Gelenek ve Görenekler :

Karahüseyinli Köyünde Ramazan Davulu ve Mânileri

Karahüseyinli köyü Samsun'un A-laçam ka-zasına bağ-lı 80 - 100 hanelik bir köydür. B u r a -daki halkın yarısını da 1934 yılında Bul-garistan' -

dan gelen Türkler ve diğer yarısını da 30 - 35 yıl içerisinde muhtelif zamanlarda gelip yerleşen yukarı köylüler (Zön-gütlü, Bahşı oymağı, Hıdır ve Demirci köyü) teşkil etmektedir.

Bulgaristan'dan gelen Türkler, her ramazan ayında «Ramazan Davulu» tutarlar. Davulcu iftarda evinin yanında davula birkaç defa sık sık ezanla beraber vurur. İftarı haber verir. Temcitate ise mahalle mahalle gezerek halkı uyandırır.

Emeğine karşılık Ramazan'ın 15 inde ve sonunda geceleri, bayramda ise bayram namazı kılındıktan sonra bütün köyü ev ev gezerek bahşis toplar. Halk ne verirse, ne kadar verirse alır. Hane reislerine ve diğer kimselere yerine göre «Ramazan Davulu Mânileri» söyler.

Geceleri halkı uyandırırken yanın-da bir de ışık tutan arkadaşı vardır. Her gece köy halkını arkadaşı ile birlikte gezerler.

Ramazan davulunu en iyi çalan ve mâni söylemekte mahir olan Süleyman Özer'den derlediğim mânilerden bazı-larını sunuyorum.

İşte geldim kapınıza
Bir baş vurdum yapınıza
Selâm verdim topunuza
Gene de selâmın aleyküm
Kaşık saldım ayrına
Kızlar çıktı seyranı

Yazan: Yılmaz ELMAS

Aldatmayın hey kızlar
Onbeş gün kaldı bayrama

Aşağıdan gelir tatar
Ne yaman mâniler atar
Ufak paraya kim bakar
Ağa bize elilik atar.

Ak gül soktum koynuma
Sarık dolandı boynuma
Haydi g'delim arkadaş
Elilik girdi koynuma

Aşağıdan beri geldim
Düştüm de davulu deldim
Ey kardeşim Hasan ağa
Senin hatırım saydım geldim

Ev üstünde kedî gezer
Ufak k'remitleri ezer
Evin sahibi de şimdi
Kezen'n ağzını çözer

Davulumu aldım sırtına
Çıktım mezarlık sırtına
Orada tuttu bir fırtına
Aldı beni Karahüseyinli sırtına

Ramazanın iptidası
Kuruldu cennet binası
Bu ayda oruç tufanını
Kabula geçer duası

Eski caminin penceresi
Yeni caminin gerçevesi
Halk oradan Hanım yeğre
Yandı plâf tenceresi
Davulu vurdum zırladı
Meçlik (tokmak) elinden

Daha çok söyleyecektim
Koca köpek zorladı

Aldım bahşisimi g'derim
Yedi b'n dua ederim
Heriye nasip o'ursa
Yine davulculuk ederim
Eski cami direk ister
Söylemeye yürek ister
Ben'm karnım toktur amma
Arkadaşım börek ister

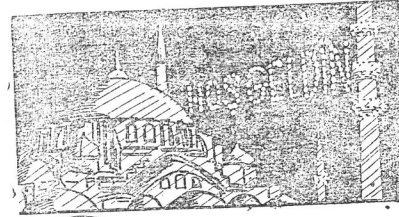
Besmeleyle çıktım yola
Selâm verdim sağa sola
Behey ağam iki gözüm
Ramazanın mübarek ola

Ramazan Bayramı dolayısıyla :

Bayram Yeri

Yazan: Ahmet Kutsi TECER

Millî günlerde değil ama, Şeker ve Kurban bayramlarında içim, çocuklar adına sızlar. Kendi çocukluğumu düşünürüm. Bayram, bir çocuğun anlayışına göre, öbür günlerden bambaşka bir gün olmalıdır. Bayram -şimdi biz bü-

Ramazan

Mahyalar, Ramazan ve Bayramların en büyük sanat süsüydü.

yükler için olduğu gibi- ne yalnız bir dinlenme veya tatil günü, ne yalnız bir takım erkân ve tören günüdür. Bayram, bir çocuk için, yeni elbise, yeni ayakkabı, temiz yeni giyim, bol harçlık, 3-4 gün süren sürekli bir neşe, oyun, hediyeye, gezme ve Bayram yeridir. Ne yazık ki biz büyüklerin anlamadığımız şey de bu sonuncusudur. Çocuklarımıza herkes kendi haline göre giyim, oyun ve gezmeyi bir hak olarak tanıy da bayram yeri olmuş, olmamış, aldırış eden bile yok. Halbuki o, Bayram yeri, giyimden de, yiymenden de, hediye-den, oyuncaktan da daha mühimdir.

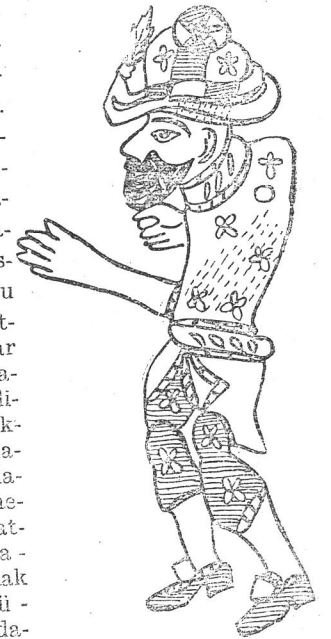
Bayram yeri nedir?

Bayram yeri, bizim çocukluğumuzdaki haliyle, neseli bir çocuk panayırınıdır. Bir kasabanın veya şehirlerde her semtin münasip bir meydanı bayram yeri olarak ayrılır. Orada barakalar, çergeler, çadırlar ve çardaklardan ibaret göçebe bir mahalle kurulur. Bütün eğlenceler orada toplanmıştır: Hokkabazlar, gülle kaldıranlar, pehlivanlar, kesik başlar, dev aynaları, garip hay-

vanlar, pire yarıstıranlar, değirmen çeviren fareler, kuşbazlar, falcılar, niyet çekmeler, talih oyunları, nişan atma yerleri, seyyar fotoğrafçılar, oyuncakçılar, her çeşit yiyecek, görek, sekerleme, eğlencelik satan tezgâhçılar, salıncaklar, dönmedolaplar, atlıkarıncalar, bayram arabaları, süslü midilliler, atlar, sevimli sıpalar, panayır soytarıları, kukla oyunu, karagözcüler, çalgıcılar, v.s...

Bayram günleri orası, erken saatlerden başlayarak geç vakitlere kadar

binlerce çocuğun sevindiği, eğlendiği bir yerdir. Süslü Bayram arabaları takım çocuk taşıy. Ağır, süslü koşumlu midilliler, atlar, sıpalar küçük süvarileri gezdirir. Salıncaklar durmadan havalandır. Dönmedolaplar atlı karıncalar yorulmak bilmez. Bütün meydanı dolduran gramofon, da vul-zurna veya borulu çalgı sesleri içinde yer yer pehlivanların çalım yaptıkları, hokkabazların marifet gösterdikleri, soytarıların çadırlarına müşteri çekmek için halkı kendi etraflarına topladıkları görülür. Her barakanın, her çadırın önünde kü-

Karagöz küçüklere kadar büyükleri de neşelendirirdi.

me küme çocuk vardır. Bu kaynaşma büyükleri de içine alır, sürükler. Hele biz çocukların bütün gün bayram yerinde eğlendikten, yorulduktan sonra akşamları yatağa bir düşüşümüz vardı ki... Bayram yeri kontrolsüz bırakılmadığı için aileler çocuklarını buraya güvenle bırakırlar, orada çalışan, hizmet gören büyükler de anlayışlı bir «müreb-bî» gibi davranırlardı.

Şimdi bütün bunları düşündükçe eski bayramlar gözümün önüne gelir, içim sızlar. Çoktanberi çocuklarımız böyle bir hazdan yoksunlar. Bayram yerleri küçük ölçüde bir çocuk cemiyeti, bir meydan hayatı denemesidir. Orada her yaşta çocuklar, kız - erkek, grup grup toplanır, her günkü arkadaş çevresi dışında birçok yeni yüzler, yeni insanlarla karşılaşır. Üstelik burası çocuk hırsızlığının törpülediği bir yerdir.

Bugün, bayram olmuyor mu, çocuklara bir tedirginlik geliyor. Hele küçükleri!.. Bayram diye bir «şey» den konuşuluyor, elbise dikiliyor, ayakkabı alınıyor, hediyeler veriliyor, el öpmeler, tebrikler, hepsi iyi... İyi ya, çocuklarımızın nasıl eğleneceklere, nasıl seviyecekleri düşünülüyor. Giydirilmiş, kuşandırılmış, cebine harçlığı eline de şekeri tutuşturulmuş ama, bir başına bırakılmış bir bayram çocuğunun acıklı halini düşünün! Bütün o elbiseler, yeni ayakkabılar, hediyeler, harçlıklar, güzel yemişler neye yarar, eğlenmedikten, neşelenmedikten sonra?

Şüphesiz her aile, seviyesine, imkânlarına göre çocuklarını sevindirmekten geri kalmıyor. Fakat annenin, babanın yapacağı ne vardır? Bayram yeri meselesi fert olarak halledilemez. Eğitim ve çocuk kurumlarının ve şehir otoritelerinin bu işi ele alması lâzımdır.

Her şeyden evvel şunu bilelim ki çocuk, çocuktan anlar, onunla neşelenir, onunla zevk alır. Şu halde bayram yerinin en mühim vasfı çocuğu çocukla çolukla kaynaştırmak, onu kendi dünyasına kavuşturmadır. Çocuğun bayram münasebetiyle her günlük hayat çerçevesi dışına taşması, hislerinin, ha-

yalının yeni unsurlarla zenginleşmesi, çocuğun kendi akranlarıyla elde ettiği insan tecrübesi ne kadar kıymetlidir! «Çocuğun çocukla teması okulda oluyor. Okul ayrıca çocukları müşterek faaliyete de kavuşturuyor. Yavru Kurt, yahut İzcilik veya kamp gibi eğitim faaliyetleri yanında köhne bayram yerinin lâfı mı olur?» diyenler bulunur belki. Okul içi faaliyetler için zaten bir diyeceğimiz yok. Bizim üzerinde durduğumuz mesele, okul dışı bir konudur. Bayram yeri, bir okul işi değil, bir cemiyet, bir halk eğitimi işidir. Bu konu ile yalnız çocuk değil, bütünü ile aile ilgilidir. «Faydaları senede bir kaç güne bağlı bir şeyin ne ehemmiyeti olur?» diye dudak bükenler de olur elbet. Unutmuyalım ki bu sayılı günlerin bir de mânevî bir kıymeti vardır; onun tabii olan heyecanı içinde çocuk her zamandan daha ergin, daha uyanıktır. «Eskiden cemiyet hayatımız bugünkü kadar gelişmemiş olduğu için böyle iptidai vasıtalar küçümsenmezdi ama, bugün eski bayram yerleri mevcut olsalar bile çocuklarımız bundan zevk almazdı. Kukla, Karagöz... Bunlar filmin, sinemanın yerini tutabilir mi?» gibi bir itiraz da yerinde olmaz. Meselâ bayram yerinde bulunabilecek oyun ve eğlencelerin çeşidinde değil, esastadır: Bayram yeri bir panayırdır, çocuk panayırdır!

Gerçekten bayram yeri, orta çağdanberi Doğuda olduğu kadar Batıda da pek yaygın bir müessese olan panayırdan gelenekten başka bir şey değildir. Bizde Bayram yeri gibi panayır geleneği de duraklama halindedir. Gerçi bütün dünyada panayır, ticarî ve ekonomik değerini korumak için zorluk çekiyor. Yeni tedbirler araştırılıyor.

Nitekim Avrupanın bir çok yerlerinde Panayır, iç turizm ile denkleştirilerek millî ekonomi bünyesine maledilmiştir. İzmir Fuarı bizde bu yolda atılmış bir adımdır. İstanbul Bahar ve Çiçek Bayramının da bu gayeye doğru gelişmekte olduğu görülüyor.

Türkiyede XV. yüzyıldanberi halk arasında bayram senlikleri yapmak âdeti olduğunu biliyoruz. Bu senlikler yıl-

nız çocukların değil, büyüklerin, hattâ özel yasaklar konulmadığı zamanlarda kadınların da katıldıkları eğlencelerdir. Avrupalı ressamlardan bazıları bize bayram senliklerini gösteren «Gravure» ler bırakmışlardır. Edebî kaynaklarda da buna ait pek çok şey vardır. Ünlü şairlerin süslü bayram şiirlerini bir yana bırakıyorum. XV. yüzyılın ikinci yarısı içinde, Vize kadısı iken ölen şair Amru'nun bir kaç mısraı bize o çağda Bayram yerinin gördüğü râbeti anlatır. Bu şiir için güzel denemez ama, safeliğine, hele gerçekliğine diyecek yok:

Her kaçan salıncağa büsen salınsan ey Melek,
Göldere ağır sanır, can talbânır, titrer yürek

«Ağmak», yükselmek demektir. Bu rada geçen «Talbinmak» kelimesinin «heyecanlanmak» anlamına geldiğini düşünerek bu beyti bir daha okumanızı rica ederim. Salıncaktaki sevgilinin kolan vurup uçtuğu saire verdiği korku ve heyecanı duymamak kabil değil. Yalnız salıncak mı ya?

Hâlbî dolaba binmiş hayrete vardım görüp,
Öyle sandım yere inmîş mihr-i-mâhiyle Felek

derken, içindeki «hûblar», güzellerle birlikte «Dönme Dolap» ın nasıl hızla döndüğünü görür gibi olmuyor musunuz? Bu güzeller arasında şairin «Dost» u da, sevdiği de vardır. Şair onun «merhaba etmeme» sine razıdır ama, bari başkalarıyla eş olup bayram yerine gitmese!

Merhaba etmezsen etme dostum uşak ile,
Çift olup ağır ile bayram yerin seyretme tek

Ne çare ki sevgililerin huyu hiç değişmez, eski bayram yerlerinde «Tek-gift» oyunu da eksik olmamış!

Bayram vesilesiyle kurulan panayırın esası eğlencedir. Eskiden Batıda da var olan bu çeşit panayır, bugünkü «Fête Foraine»lere çevrilmiştir, denilebilir. Gerçekten bizim bayram yeri geleneği de aslında bir «Fête Foraine» den başka bir şey değildir. Şu var ki bayram yeri bizde kendinden bir oluşma ile bir «Çocuk müessesesi» mahiyetini almıştır; özelliği buradadır.

Fikrimce, millî günleri de içine al-

Bize gelen KİTAPLAR

* Neriman Malkoç Öztürkmen: «Mehmet Âkif'te Mekân». Safahat'ta geçen yapı unsurlarının sitisilik bir tahlili. Şehir Matbaası, 19,5X14 boyunda, 112 sayfa, 5 lira.

* Muzaffer Erdoğan: «Osmanlı Devrinde İstanbul Bahçeleri». Vakıflar Dergisi'nin IV. sayısından ayrı basım. 28X20 boyunda 34 sayfa.

* Yusuf Ziya Bahadınlı: «Deyimlerimiz ve Kaynakları». Halk tâbir ve fıkralarının doğuş hikâyeleri. Hür Yayınlar: 2. P. K. 7 - Düzce. 17X12 boyunda, 64 sayfa, 100 kuruş.

* Aydın Sami: «Ruhlarla Nasil Konuşulur». Pratik İspirizma. Rüzgârlı Matbaa, Ankara. 13,5X12 boyunda, 16 sayfa, 25 kuruş.

* Muzaffer Resit: «Sevilmiş Çocuk Şiirleri». Varlık Çocuk Klâsikleri: 37. 16,5X12 boyunda, 88 sayfa, 1 lira.

* Tahir Alangu: «Serveti Fünun Edebiyatı Antolojisi». Varlık Türk Klâsikleri: 50. 16,5X12 boyunda, 80 sayfa 1 lira.

* Guy De Maupassant - Tahsin Yücel: «Kar Topu». Hikâyeler. Varlık Büyük Cep Kitapları: 63. 16,5X12 boyunda, 144 sayfa, 2 lira.

* Bâki Süha Ediboğlu: «Karanlıkta Geçen Günler». Şiirler. Varlık Yeni Türk Şiiri: 34. 16,5X12 boyunda, 64 sayfa, 1 lira.

* Fethi Savaşçı - Kaya Bengüsu: «Ödemiş Şairleri». Radyo Gz. Matbaası, İzmir. 17X12 boyunda, 64 sayfa, 1 lira.

* Salih Sıtkı Gör: «Dumanlı Eşik». Şiirler. Türk Sanatı Yayınları. 17X12 boyunda, 64 sayfa, 1 lira.

mak üzere, çocuklarımızın en büyük meselelerinden biri olan bu bayram yeri konusunu ele almak lâzımdır. Yapılacak iş, estetik zevk ve eğitim esaslarına uygun olarak bayram yerlerinin cemiyet bünyesi içindeki gelişmesini sağlamaktır.

Araştırmalar :

Müzik ve Halksazlarla İlgili Bazı Maddeler

Yazan: Cahit ÖZTELLİ

Halk musiki tarihimiz henüz yazılmıŖ değildir. Bunun için, önce geniŖ bir araŖtırma yapılarak malzeme toplamak, baŖka baŖka kimselerin yaptığı toplamayı yayınlamak gereklidir. Bu da ancak iki yoldan mümkün olabilir: Birincisi, eski metinleri taramak yoluyla olur; çalıŖmaları birleŖtirmek yerinde bir iŖtir. Bu da ancak bir enstitünün kurumasına bağlıdır. O halde Ŗimdilik yapılacak iŖ, yayımlanmıŖ, endekleri yapılmıŖ eserleri taramak yoludur. Bu yolda en büyük yardımcı, Türk Dil Kurumu'nun çıkardığı Tanıklarınla Tarama Sözlüğü ciltleridir. BeŖ cilt tutan bu sözlükleri, XIII. yüzyıldan günümüze değin basma ve yazma kitaplardan toplanmıŖtır. Ŗimdiye değin yüzaltmıŖ kitap taranmıŖtır. Öyle görünüyör ki bu sözlüklerin bilrikiŖiyle yeniden taranması müzik sözlüğü bakımından epeyce aydınlatıcı olacaktır. Örnek: Kopuz maddesi, bize XVI. yüzyılda bu çalgının «altı kılı» olduğunu, henüz madeni tellerin kullanılmadığını gösteriyor.

İkinci çalıŖma yolu da, bugün Anadoluda yaŖayan sazlar üzerinde çalıŖmakla olacaktır. Bu, Ŗüphesiz, tarihte gelmiŖ geçmiŖ sazlar bakımından pek çok ipuçları verecektir. Bugüne kadar benim görebildiğim bu konudaki ciddi çalıŖmalar sayın Üstat Mahmut Ragıp Gazimihal tarafından yapılmıŖtır. Türk Folklor AraŖtırmaları'nın Ŗimdiye değin yayımlanmıŖ dört ciltindeki değerli araŖtırmalarını zevkle okuyorum. Üstatın burada ve baŖka yerlerde yayınladığı dağınık yazılarını ve henüz yayınlamadıklarını — kendisine göre henüz eksik de olsa — bir an önce kitap halinde yayımlanmasını candan dileriz. Böylece, bu iŖde öncülük Ŗerefini, Türk folklorist ve etnograflarına baęıŖlamıŖ olacaktır.

Ben, bu yazımda, sözü geçen konu ile ilgili bazı notlar vermek istiyorum. Bu yolda çalıŖanlara belki bir yardımcı dokunur.

Eugün Anadoluda kullanılmakta olan halk çalgıları :

Bozuk, çaganak, damura, deblek, debildek, dingira, kangır, dümlek, dümbek, dümbelek, güygiy, ihuğ, kırbaız, zimbara. (Bu kelimeler için bakınız: Türkiyede Halk Ağzından Söz Derleme Dergisi, T. D. Kurumu, c. 5. indeks, çalgı maddesi).

Söz derlenmesine 1933'te başlanmıŖtı. Kim bilir, o zaman bilinen çalgılar aradan geçen bunca uzun yıllardan sonra, radyonun her türü halk müzik hareketlerini durdurduğu, toplum düzeninin süratle deęiŖtięi çağımızda, belki de unutulmuŖ, kaybolmuŖtur. Aynı eserde ayrıca «saz» maddesinde Ŗu çalgı adlarını ve açıklamasını buluyoruz:

1. Ezuk (uzun saplı tanbura tipli bağlamaya benzer bir çeŖit saz), 2. Cıra (küçük saz), 3. Cıra (bozuk cinsinden bir saz), 4. Dingira (bağlama ve bulgarı'dan daha küçük bir çeŖit saz), 5. Kubuz (bir çeŖit saz).

Davul maddesinde de Ŗu sözleri görüyoruz: Düpük (küçük davul), Dumbon, Çokdınęa, Mecok, Meçik, Meçük, Mekük (bu sözler davulun arka küçük değneği anlamını verir).

Dam (davulun tokmakla vurulan kısmı).

Davunbaz karŖılıęı: Bahır, Dabınbaz, Dabınbaz, Davunbaz.

Oyuncak çalgılar: Gazimihal üstadımızın, bu derginin 73. sayısında, oyuncak çalgılar üzerine tarihi bir inceleme var. Bu değerli araŖtırma ile yakından ilgili olacağını sandığım aŖaęıdaki kelimeleri, aynı eserden alarak veriyorum :

Bızıldık, Bızıldık (ince söğüt dalından yapılan düdük), Cambana (kamıŖtan düdük), Çıpcığ, Diğli (hububat sapından), Dilli damak, Dilli düdük, Dümlüce, FıŖkırık, Hotdak, Hottuk, Hödünlük, Höppü, HüŖ, Hüttük, Kalak, Sepsi, Simsi, Sipsi, Süpsübü, Süsük.

Şundurgu, Şündürgü, Zambon.

Saz Ŗairlerinin Ŗiirleri de bu çalıŖmalarda faydadan uzak değildir. AŖık Ömer'in (XVII. yüzyıl) Ŗu anda bulamadığım bir Ŗiirinde bir çok saz isimleri sayılıdır. BaŖka aŖıklarda da bir hayli bu biçim Ŗiirlere raslanmıŖım. Ne yazık ki o zaman bu konuya dikkat etmemiŖtim. Ŗimdi yalnız iki örnek vereceğim. Kaygusuz Abdal (XV. yüzyıl) bir Ŗiirinde Ŗöyle diyor:

Yıkabın yiğit yamca güzelin çeküp yürüsün
Yankulansun tağu taŖ tabılbaz avazile
Tabıl, zurna, borular hazretinde yürüsün
Müdcöller görünsün anı ol çıkası göz ile
Otar kopuz, kırk çasta, elli ikik-i rebab
Hüb eşittin evlerde iki kılı sazile

Bu manzumede «Kopuz, tabıl, tabılbaz, zurna, boru, çasta, ikik-i rebab, iki kılı saz» gibi saz tarihine ilgili sözleri on beŖinci yüzyıl bağlarında da buluyoruz. (Bu Ŗiirin tamamı Vahit Lütfi tarafından Kirilareli'de Kaygusuz Abdal Velâyetnamesinden kopya edilmiŖ, sonra bütün metrikâtiyle bana gelmiŖtir. Caza'n hal'm de iŖaret ettiği gibi BektaŖi Tomarı adlı kitapta yanlış okunmalar vardır). Bunun gibi eski yazma ve cönklerden yararlanarak yapılacak taramalar daha pek çok malzeme verecektir. Yine mese'â, Elakusâme (XIV. yüzyıl)' de «Türkü» ve «ezgi» sözleri kullanılmaktadır. (bakınız: Kabusâme, Milli Eğit'm yayımları, 35 ve 36. bablar). Yine bunun gibi, XV. yüzyılda yazılan bir atasözleri kitabında «Kopuz» Ŗöyle bir atasözünde geçmektedir: «Turu'lu kuruy'le, kopuz kılıyle» yani silâh kayıŖıyla, kopuz kılı ile beraberdir. (Bakınız: Atalar Sözü, Türk Dil Kurumu 1936. Velet Çelebi'de yanlış okuma var, doğrusu yazdıığımız gibidir.)

Pir Sultan Abdal da bir Ŗiirinde Ŗöyle diyor:

Benim gahım gelir türlü nazlı
Dili tati, kalbi irfan sözile
Ak yaz yay ile cura sazile
Muhabbet etmenin zamanı geldi.

Pir Sultan (XVI. yüzyıl)'ın bahsettiği «ak yaz yay» üzerinde durmak gerekir, sanırım. Ayrıca sunu da görüyo-

ruz ki «cura» yalnız değil, «saz» ile birlikte söyleniyor, «cura saz» deniyor. Demek ki saz genel olarak çalgı anlamına kullanılıyor.

Muallim Naci liğatindeki «Meydan» maddesinden öğrendiğimize göre, ondokuzuncu yüzyıl sonlarına kadar «çögür» sözü kullanılmaktadır.

BaŖka bir not verelim: Kara Çelebi Zade Abdülaziz Efendi «Ravzatü'l-câbrar Zeyli» nde (1650) Ebû Sait Efendiyi kötülemek için «Nesebleri Çögürcü Hasan Can'a müntehi idüğü malûm-i âlemyandır.» diyor. Bununla çögürçülüğün âdi bir sanat olduğunu, yüksek sınıftan bu halk sazını aŖaęı gördüğünü öğreniyoruz. Fakat buna karŖılık, hele XVII. yüzyıldan baŖıyarak saraylarda, paŖa ve zengin konaklarında saz çalgıları iyi karŖılanmakta, sayıya görmekteyiz. Dördüncü Murad'ın mayetinde kalabalık bir çögürçüler topluluğu vardı. Kendisi de hece ile Ŗiirler yazardı.

Üstat Gazimihal, Evliya Çelebi'den güzel notlar bulmuŖtur. Biz de Seyahatnamenin ikinci cildinin bağında, Evliya'nın Bursa'ya g'derken, bir gemide yaptıkları «Hüseyin Baykara» fashını hatırlatacağız. Marmara'da yol alan gemide çögürle birgök faculler ederdiler. Evliya Ŗöyle diyor: «Meğar refiklerim'nden birisi Sultan İbrahim'in Kocabağısı Sefer Ağanın tanburacı ve kemencecisi imiŖ. Yine beraberimizde olanlardan bir d'eri Sadrazam Kara Mustafa Paşanın uŖaęı Kara Recep Ağanın çögürçüsü ve hânenesi imiŖ.»

Örülüyor ki saraylarda çögürçüler, halk Ŗiiri okuyanlar vardır. Bunlar doğrudan doğruya saraylara bağlı olabileceği gibi yüksek memurların emirlerinde de çalıŖmaktadırlar. Halk Ŗairlerinin saray ve paŖa konaklarıyla ilgili birgök Ŗiirleri bu c'heti daha iyi meydana koymaktadır. Bu da tabiidir. Çünkü Osmanlı tarihinde râdeğân sınıfı yektir. ÇalıŖan herkes yüksek mevkiilere geçebilir. Okuma yazması olmıyan nice paŖa, nice sadrazam'lar vardır. Halk iğinden yet'gen, bu yüksek memur sarayları da halk çalgıcı ve Ŗairleriyle do-

Ürgüplü Memiş Şahin

Yazan: Ali Rıza ÖNDER

Türk görenek ve geleneklerinin, varlığından ve şekllinden önemli bir şey kaybetmeksizin yaşamakta olduğu yerlerden birisi de Ürgüp'tür. Ürgüpte saz şairliği ötedenberi olduğu gibi bugün de kuvvetli bir halk sanatı olarak görülmektedir. Adları günümüze kadar gelen son iki yüzyılın Ürgüplü, halk şairleri içerisinde Mahfi, Fethî, Ahdî, ve Kastî'yi sayabiliriz. Bunlardan Mahfi ile Fethî'ye ait elde az çok bilgiler vardır. (Mahfi hakkında Türk Folklor Araştırmaları dergisinin 99 uncu sayısında, Fethî hakkında ise Yeni Erciyes dergisinin 5 inci sayısında çıkan yazılarımız bazı ipuçları vermektedir.) Ancak Ahdî ile Kastî'nin hayatı ve şiirleri üzerinde hiçbir araştırma yapılmamıştır.

Günümüzde halk şairi olarak tanınan iki Ürgüplü vardır. Buniardan Sahlur köylü Süleyman Mutlu'yu 1954 yılında çıkmağa başlayan «Ürgüp» ga-

lu olacaktır.

Kompozitör Adnan Saygun'un Rize çevrelerinde yaptığı gezisinin notlarını veren kitabında, davulla gazel söylendiği kaydı var. Gazimihâl, bu dergide çıkan bir yazısında bunu kaydederek, başka yerde raslanmadığını söylüyor. (Bu kaydın hangi sayıda olduğunu bulamadım, hatırlımda kaldığı gibi yazdım). Ben de birkaç yıl önce, Toroslarda Ayvagediği yaylasında bir bayram günü aynı olaya tanık oldum. Soruşturdum, bunun bütün Toroslarda Çukurovada böyle olduğunu öğrendim.

Yukarıda verdiğimiz; dağınık notlar için karşılaştırmayı, üstat Mahmut Ragıp Gazimihâl'in, Türk Folklor Araştırmaları'nın, şimdiye değin çıkmış olan dört cildindeki yazılarına başvurarak yapmalıdır. Biz de, o yazılardan ilham alarak şu değersiz yazıyı yazmak cesaretini gösterdik. Folklorcu arkadaşların dikkatlerini bu konulara da çevirmeleri ve bulduklarını yayınlamaları çok faydalı olur.

zetesinin 1 ve 2 sayılı nüshalarından tanınmıştık. İkincisi, bugünkü yazımıza konu olarak aldığımız Memiş Şahin'dir. Memiş Şahin hakkındaki ilk yazımız, «Ürgüp» gazetesinin 25 ve 26 sayılı nüshalarında çıkmış ve iki destanı da birlikte yayımlanmıştır.

Ürgüplü halk şairleri üzerinde araştırma yapacak olanlara yardımcı olur, düşüncesi ile bu bilgileri verdikten sonra T. F. A. Dergisi okurlarına bu genç şairi kısaca tanıtalım:

Memiş Şahin, 10/Mart/1939 da Ürgüp'ün Başköy adı köyünde doğmuştur. Babasının adı da Memiş'tir. Anası Keziban'dır. Memiş Şahin, ilkökul öğreniminden sonra okumak imkânını bulamamıştır. Gelgelelim, işlek bir zekâsı vardır. Mizacı bakımından atılgan ve hareketlidir. Yeni evlenmiştir. Erginlik çağının daha başlangıcında köyünde bir kızcağıza gönül bağlamıştı. Muradına eremeyeceğini anlayınca, kendisine epeyce pahalıya oturan bazı ölümsüz hareketlerde bulunmuş ve başına işler açmıştır. O günlerin anılarını (hatıralarını), bana Ürgüp Cezaevinden gönderdiği şiirlerde buluruz.

Memiş Şahin, biraz da bizim teşvikimizle saz öğrenmeğe başlamış, bugün kendisinden «saz şairi» diye bahsettirecek derecede bağlama çalacak duruma gelmiştir.

Memiş'in tarafımızdan yayımlanmış olan şiirlerinden başka Kayseri'de bastırıldığı küçük bir şiir kitabı da vardır.

Şimdi Memiş Şahin'in 1957 de yazılmış iki destanını veriyorum.. 11/ Haziran/1957 de yağın sağanak halindeki yağmurlar köylüye çok zarar vermişti. Olağanüstü her olgu karşısında duyarlılığı depresen Türk köylüsü, burada da Memiş Şahin'in ağzından duyularını dile getirmiştir.

Ondört Haziran Destanı

Hikmeti Hüdadan oldu bir zulüm
Feryat Ars (1) âlemi geçti, Allahım

ARAŞTIRMALARI

Bir camından başka kalmadı malın
Ummanın, denizin göştü, Allahım.

Oubir Hazıranda pazarentesi
Milletinen doldu köyün ortası
Çiftçi öldü, çapacının baltası,
Hepsi de suya düştü, Allahım.

Böylem (1) olur Hazıranda sökümler?

Dolu vurdu, hiç kalmadı ekinler

Ahır zaman âlâmeti bugünler

Kulların bu işe saştı, Allahım.

Kimi der: «Eşğim gitti, kırığnan» (1)

Kimi sel önünde koşar sırıgnan

Bağ, bahçe çıkardım yarım çarığnan

Hepisi mahvolup gitti, Allahım.

Bir mahsul kalmadı dere boyunda

Üç dana, bir çocuk, Karin Çayında (2)

Bu âfat Ürgübün yedi köyünde.

Çok canlılar suya düştü, Allahım.

Ben destan söyledim, âlem kinadı

Tavuk, civciv, ağaçlara tünedi

Yağmur, dolu, kuvvetini smadı

Uğradığı yere düştü, Allahım.

Hayıra yormuyor, âlimler, zatlar

Yine gözlerime geldi firkatlar

Kışk (a) otu almaya vardı ırgatlar

Sanki bağ, yerinden uçtu, Allahım.

Göz açılmaz silem gibi yağandan

Süt yerine su boşaltım legenden.

Bir cam yürütümüş te Hüdül dağından

Te Kızdırmağa düştü, Allahım.

Sel kenara kütük atmış sürek

On kişi toplandı, benim diyerek

Kavgı çıktı, kör çeytaca uyarak

Millet birbirine düştü, Allahım

Ürün, ekin, hepsi gitti, çok darız

Dertleşelim, niye güllüp hoplarız?

Korkarım ki bu yıl ekmek toplarız. (3)

Zenginlik bizlerden geçti, Allahım.

Aşık Memiş, yalan yoktur sözümde

Söğütler, kavaklar suyun yüzünde

Günahkâr mı çok ki Ürgüp Özünde.

Rızık, gıda suya düştü, Allahım?

Bu olaydan iki gün sonra eskisinden daha korkuk bir sel, yara üstüne yara açmıştı. Aşık Memiş bu defa köylülerin isteği ile harekete gelmiş ve aşağıdaki ikinci destanı söylemiştir. Doğaçtan söyleme yeteneğine sahip olan Memiş, bazı uyak (kafiye) yanlışları yapmakta ise de ölçüde (vezinde) hemen hiç şaşmamıştır.

Bu destanda, üstüste, gelen felâ-

ketler, köylünün birtakım kusurlu hareketlerine bağlanmıştır. Bu bakımdan Ondört Haziran destanına, aynı zamanda köylüyü kmayan, toplumu yeren bir yergi gözü ile de bakabiliriz.

Ondört Haziran Destanı

Emrine kurbaanım, yaratan Mevlâ

Günahımız çekti, tövbe diyelim.

Yaz gününde tufan olur mu böyle?

Şimdi sebebini tek tek sayalım:

Evet hocam, evet, sen de doğrusun.

İk (1) oldu, üçünden Allah korusun

Zaten yiye sensin, köyün yarısını

Gecim il sirtına, ya ne diyelim:

Hacca gider, görür Kâbe yolların

Hakkını yer, yetimlerin, dulların

Bu zulümler isyandır kulların

Salâvat getirip âmin diyelim

Mırsızlar var, gözden çeker sürmeni

Kimi tarla bozar kimi tirmanı (4)

Mübârek bayramda kesmez kurbanı,

Komşu et verirse hemen yiyelim.

Orucu tutmaz da namazı kalmaz

Allaha borcunu bir zaman bilmez

İhtiyara derler: «Bu domuz ölmez».

Maia göz diken var, onu bilelim.

Zina, bina derler, tam da zamanı.

Tepeden çıkıyor halkın dumanı.

Bazısı kaldırmış dini imanı

Yengesin seven var, bunu duyalım.

Devanı etmez, süanetine, farzına

Arasat meydanı kendi arzuna

Gözün dikir, onun bunun rızına

Bir de ister, doğru yoldan ölelim

Bir kadeh içer de yüz yalan döker

Azrail gelir de, boynunu bükür.

Besmeleyi bilmez, âvare çeker

Sevabı, günahı, nolur, bilelim.

Aşık Memiş der ki ey yoldaş, yaren

Hakkın mucizabın gözyle gören

Burnundan geliyor, yediysen haram

Daha bu sellere şükür diyelim.

(1) Kırık, İç Anadolu'da «kürük» de denen eşek yavrusunun, sıpanın adıdır. «Kırığnan» kırık ile demektir.

(2) Karin, Başköy'den aşağıda bir köyün adıdır.

(3) Ekmek toplamak, dikenmek anlamıdır.

(4) Tirman sınır demektir.

Bir Anket :

Maarif Dekâleti'nin Tamini

ANKET: I.

Konusu: Türkiye'de insan gıdası hazırlanış tarzları ve Türk mutfağı.

1 — Türk yemekleri ve Türk mutfağı hakkında Etnoğrafya bakımından pek sathî bilgilere sahibiz. Bu eksikliği telâfi için Türk halkının gıdasını teşkil eden mahallî yemekler, basit veya mükellef olmasına bakılmaksızın her Vilâyette Maarif Müdürünün reisliğinde daimî Etnoğrafya ve Folklor Komisyonu tarafından incelenerek ve derlenen malûmat ve malzeme devamlı olarak Ankara Etnoğrafya Müzesi Müdürlüğü adresine gönderilecektir.

2 — Fiş tarzı, tasnifi kolaylaştırıldığından tercih olunmalı ve imkân nisbetinde kâğıdın yalnız bir yüzü yazılmalıdır. Fişleri derliyenin, bilgiyi verenin adı ve soyadı, ilin yerlisi olup olmadığı ve bölgesi işaret edilecektir.

3 — Kış hazırlığı: Ekmek, etlik, tarhana, bulgur, aşak, salça, kuskus, tatlı ve umumiyetle hayvanî ve nebâtî gıdaların hazırlanış tarzları etrafınca ve yeni terimler kullanılarak izah edilecektir.

4 — Mevsimlere, bayramlara, mecrasına, iş hayatına, yaşa göre yemeklerin tertipleri ve çeşitleri açıklanacaktır.

5 — Türk mutfağının da ocağı, tandır sekişi, rafları ve kap-kacağı göz önünde bulundurularak tanıtılacak, imkân varsa eski devirlerden kalma tertipli mutfak, aşhane ve sırahanelerin plân ve fotoğrafları eklenecektir.

6 — Yiyeceklerin pişirilmesinde kullanılan mahrukat çeşitleri belirtilecektir.

7 — Kış hazırlığında cemiyet halinde söylenen şarkılar, türküler ve yemekle ilgili inanışlara da yer verilirse «folklor» bakımından değerli bilgilerin sağlanacağı şüphesizdir.

8 — Toplanan bilgiler Etnoğrafya Müzesinde tasnif ve mukayese edildikten sonra özel bir eser halinde ankete iştirak edenlerin adları belirtilerek yayınlanacaktır.

9 — Teferruata müteallik hususlarda doğrudan doğruya Etnoğrafya Müzesi Müdürlüğü ile muhabere edilebilir.

ANKET: II.

Giyim ve kıyafet

Bugüne kadar etrafı bir kıyafet tarihi yazmamıştır. Bu sahadaki eksikliği gidermek, kıyafet tarihimizin ihtiva ettiği bütün gerçek ve canlı tarafları, büsütün unutuup gitmeden, hiç olmazsa anket yoluyla tesbit etmek hepimize düşen bir vazifedir.

Kıyafetler tetkik olunurken şehir ve köy kıyafetlerinin ayrı ayrı müteâla edilmesi gerekir. Bu hususta giyim türü kısımları ayrı ayrı tarif edilecek, mümkünse fotoğraf ve krokiler ilâve olunacaktır. Bütün malûmatın aynen ağızdan alındığı gibi kayıt edilmesine bilhassa dikkat edilmesi lâzımdır. Araştırmalar şu esaslar dahilinde yapılacaktır:

I — Cinsiyete göre: kadın ve erkek kıyafetleri ayrı ayrı ele alınacaktır.

II — Yaşa göre:

a — Kundaktaki çocuk kıyafeti: kundak ve teferruata, tâbirleri, hususiyetleri, ananeleri.

b — Yürümeğe başlayan çocuk kıyafeti: çocuğa ilk giydirilen elbiseler.

c — Mektebe başlayan kıyafeti. Bununla ilgili âdet ve ananeler.

d — Yeni yetişen genç kız ve delikanlı kıyafeti.

III — İhtimal durum ve seviyeye göre kıyafet: evli bekâr, zengin ve fakir oluşa göre.

IV — Mevsime göre kıyafet.

V — Ev ve sokak kıyafetleri.

a — Cündel'lik kıyafet.

b — Mîsafirlik kıyafeti.

c — Yatak kıyafetleri.

VI — Bayram, düğün ve müstesna günlere mahsus kıyafetler. (Gelin ve güvey kıyafeti) adları, renkleri, süsleri.

ARAŞTIRMALARI

VII — Mesleklere göre kıyafet: İlimiye sınıfı, esnaf, memur, varsa efe, zeybek veya seçmen kıyafetleri.

ANKET: III.

Halk Sanatları ve Meslekler

Türk Etnoğrafya ve folklorunun diğer bölümleri gibi halk sanatları bölümü de şimdiye kadar lâyikî veçhile işlenmesi karşısında gittikçe ortadan kalkmakta olan Türk Halk Sanat ve İşiçiliği hakkında araştırma yapılması zarureti vardır. Bu araştırma yapılırken teferruata bilhassa ehemmiyet verilmesi ve ameliyelerin safhalarının ve işçilik neticesi elde edilen eserlerin sırasıyla tarif olunması gerekir. İzahlarda terim sayılabilecek sözler ihmal edilmemeli ve iptidai ve kadim âletler ve kullanış tarzları ayrı ayrı fotoğraf veya krokiler ile tesbit edilmelidir. Halk sanat ve mesleklerinden başlıcaları alfabe sırasıyla yazının sonuna eklenmiştir. Bu sahada yapılacak araştırmalarda başlıca şu noktalar tesbit edilecektir:

1 — Seyyar mı, yahut sabit midir?
2 — Dükkanın şekli: harici ve dahili.

3 — Kullanılan ham maddenin envali.

4 — Ham madde nereden temin ediliyor? Pazardan mı, siparişiden mi alınıyor, yoksa kendisi tarafından mı imâl ediliyor?

5 — Kullanılan âletin envali?

6 — Kullanılan çalışma âleti nereden temin ediliyor? Pazardan mı, siparişiden mi alınıyor, yoksa kendisi tarafından mı imâl ediliyor?

7 — Bir mesleğe girme merasimi.

8 — Çıkarılan kalfa olma usulleri (pestemal kusauma), gülbantlar, duaiar ve lonca teşkilâtı.

9 — Her mesleğin ahîkâna a'âle tâlâkîleri. Bu husustaki ata sözleri.

A
Avadanlık
Abacılık
Ağaççılık
Aktarlık
Alemcilik

Arabacılık
Arakiyecilik
B
Bakirecilik
Baltacılık
Basmacılık

Bekçilik
Berberlik
Bezzazlık
Bilecilik
Bozacılık
Boyacılık

C
Camecilik
Çilâcilik

Ç
Çadircilik
Çarıkçılık
Çileğirlik
Çinicilik
Çikarçılık
Çuvacılık
Çömlekçilik

D
Demircilik
Debağcılık
Dericilik
Dibekçilik
Divitçilik
Doğramacılık
Dokumacılık
Dökmeçilik
Dökmeçilik
Döşemeçilik
Dülgercilik

F
Fermanecilik
Fesçilik
Fıtılcılık
Fırınçılık

G
Gülyâğcılık

H
Hakkâklık
Hallâçlık
Halıçılık
Hasircilik
Halıçılık
Harlıcılık

İ
İpekcilik

K
Kadıyıcılık
Kafesçilik
Kâğıtçılık
Kakmacılık
Kalburcılık
Kalemkârlık

Kalıpçılık
Kalpakçılık
Kamışkalemçilik
Kasaplık
Kaşıkçılık
Kavafılık

Kavukçuluk
Kayıkçılık
Kaynakçılık
Kaytançılık
Kazancılık
Keçecilik
Kehribarcılık
Köşecilik
Kunduracılık
Kuyunculuk
Kürkcüçük
Küpeçilik

L
Leblebicilik
Lüleçilik

M
Mayacılık
Marangozculuk
Marpuççuluk
Mıncılık
Mühürçülük
Müzehheplik

N
Nakkasılık
Nalbantlık
Nalmecilik

O
Okçuluk
Oyacılık
Oymacılık

P
Palancılık
Pastırmacılık

R
Rahçılık

S
Saateçilik
Sabunculuk
Salepçilik

Sarracılık
Semercilik
Sepetçilik
Simitçilik
Sirkeçilik
Sirçacılık

Bir Konya Masah :

Beyoğlu'nun Kızı

Anlatan: Ayşe Yöney, Bozkar İncesinin Armutlu Köyünde doğmuş, 64 yaşında, okuma yazma bilmez, babasının halasının kızıdır. Kitaptan alınmış değildir.

Bir varmış, bir yokmuş, evvel zaman içinde, kalbur zaman içinde bir beyoğlunun kız varmış. Gergâh (kerkef) işerilmiş. Bileziğini gergâhın üzerine koymuş. Bir guş gelmiş, bileziği gapmış gitmiş. Gız bileziğim gitti diye ağnarımış. Annesi gelmiş. Ne ağıyorsun gızım demiş. Bileziğimi bir guş gaptı gitti demiş. Ağılama gızım, baban iki daha bozdursun dmiş. İdemem, ben bileziğimi iderim demiş. Babası gelmiş. Gızım ne ağıyorsun demiş. Bileziğimi guş gaptı gitti için ağıyorum demiş. Ben sana üç tane bozduruyum dmiş. Hayır ben idemiyorum. Bileziğimin arkasından gidecem. İlä bileziğimi iderim. Bana bir demir çarık, bir demir âsâ (baston) gusun arkasından gidecem. Bir demir çarık, bir demir âsâ almış babası. Gız yola düşmüş. Ha gura, ha bura diye dağın depesine çıkmış. Orda bir cerge (kulübe) varmış. Ora varmış. Orda bir ihtiyar garı varmış. Garı gıza varmış. Narasın gızım gusun demiş. Bir guş benim bileziğimi gaptı, onu arıyorum. Senin aradığın bir mışkül. Senin aradığın guş bileziğiyle su dağ değil de obir görünen dağın arkasında.. O guş orda eğleşir demiş. Demir âsâ, demir çarık eğilinceye kadar gidecem demiş. Gide gide ora varmış. O guş bir bey oğlunun oğluymuş. Orda guş nikabından (yüz örtüsü) çıkmış. Orda devlere hizmet iderimmiş. Narayor-

Derliyen: Ali ATAMAN

sun gız demiş. O da bileziğini aramaya geldim demiş. Sen bir bey oğlunun gızısın demiş. Ben de Mağrip (Dünyanın batı tarafı) padişahın oğuyum. Ben düşümde (rüyamda) sana âşık oldum. Onunuğun gaptım bileziğini. Seninle burda evlenelim. Ben Devlerin başında bekçiyim. Yidi senede uyanırlar Devler.. Annuğun seninle evlenelim. Anlar karkarsa seni yirler. Orda bir kaç sene eğleşirler. Bir çocukları üzerinde (karnında) olur. Çocuğu da yiller, seni de yiller. Siz buradan gidin. Bizim evimiz mağripa.. Siz ora varın. Bizim gapımız gündoğuya garşı, oraya varırsınız. gapıyı çalarsınız. Bizim hizmetçimiz var. O çıkar. Ona dinki ben fakir bir gadımın. Müsafür alın. Bunun üzerine gız deliganimın memleketine gitti. Gapıyı çaldı. Hizmetçi gapıya çıktı. Hanıma söyledi. Bir fakir kadın var. Beni müsafür alın dedi. Annesi aman bu gün-lük gaz danunda yatsın. Didi. Kadın girdi. Ağşamı oldu. Hizmetçi de gaz danının yannda bir odada yatırmış. Guş gece geldi. Leppiparım, (Kızın adı) Annem seni bildi mi? Bilmedi efend'im. Yastığın nedir? Kerpiçtir efend'im. Yorgun nedir? Yoktur efend'im. Yatağın nedir? Topraktır efend'im. Guş uçmuş gitmiş. Hizmetçi hanıma gelen müsafür kadın gece guşla söyleşti. Annem seni bildi mi dedi. Bilmedi efend'im. Didi. Öylevse biz onu odaya goyalım. Herhal benim oğlan olsa gerek, d'miş. Hanım ertesi gün gelmiş müsafürü al odaya (döşeli oda) goymuşlar. Odada bir oğlan evladı olmuş. Ertesi gün guş geldi. Lepp'parım doğdu mu canım? Doğdu efend'im. Annem seni bildi mi? Bildi efend'im. Al odaya goydu mu? Goydu efend'im. Yastığın nedir? Pambaktır efend'im. Yatağın nedir? Yundur efend'im. Yorganın nedir? Gutnudur (Bir nevi ipekli kumaş) efend'im. Annesi hemeh guşun guyrugundan dutmuş neden guş oldun yavrum d'miş. Yolununea gannadı gine eskisi gibi insan olmuş. Onlar ermiş muradına... Biz çıkalım tahtına...

Sırmacılık	Tesbihçilik
S	Tornacılık
Salcılık	Turşuculuk
Sarapçılık	Tüfençilik
Sekerçilik	Tülbentçilik
Sayakçılık	Y
T	Urganecilik
Taracılık	Y
Tenekeçilik	Yaldızçılık
Terlikçilik	Yemenicilik
Terzilik	Yorgançılık

DERGİMİZ İSTANBUL'DA

★ Çağaloğlu, Öğrenci Lokali (Eski Eminönü Halkevi) karşısında Hacer Eryılmaz,

★ Ankara Caddesinde İnkılâp Kitabevi,

★ Köprüde, Köprü Kitabevi,

★ Beyoğlu'nda Kitapsaray,

★ Beşiktaş, Çırağan Cad. No. 34, Semsî Yastıman Saz Evinde;

ANKARA'DA

★ Ulus'ta Berkalp Kitabevi.

★ Ulus'ta Koç Ticarethanesi önündeki bayi Yakup Daikılıç,

★ Yenişehir'de Sakarya Cad. 4/AB de Bilgi Kitabevi'nde;

KONYA'DA

★ Hükümet Meydanında Yeni Kitabevi'nde;

TOKATTA

★ Nuri DİREN Kitabevi'nde;

SATILIR

SÜT VEREN ANNELER,
KANSIZLIK, ZAFİYET
KLOROZ, İŞTAHSIZLIK
SIRACA VE NEKAHAT
için

Senelik abonesi
300, altı aylık
abonesi 150
kurustur.

Yurd dışı senelik
abone 2 dolardır.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Yazı İşleri Mes'ul Müdürü: İ. HİNÇER

Adres : Yeşildirek, Sultanmektebi Sokak, No. 17, İstanbul

1958
İKRAMIYE
PLANI
15
MİLYON
BAHÇELİ EV
ve
ZENGİN PARA
İKRAMİYELERİ
AKBANK

daha
ucuzdur...

...çünkü FAY miktar itibariyle daha fazladır, kalite bakımından daha üstündür... dolayısıyla fiyat bakımından çok daha ucuza gelir. Harika temizleme tozu FAY'ın, bıçak, çatal, kaşık, fayans, emaye ve madeni eşya ile bütünümlü temizlik işlerinize getirdiği kolaylık ve sürat-ten siz de istifade ediniz... hemen bugün FAY ALINIZ.

Fay Temizleme Tozu,
Puro Sabun Fabrikasının
yeni tesislerinde,
mühassıs kimyagerler
tarafından hususî formülle
imal edilmektedir

Eylerde, Fabrikalarda,
Mekteplerde,
Hastanelerde,
Otellerde, Lokantalarda
ve bütünümlü
temizlik işlerinde

fay

DAHA İYİ
HERŞEYİ TEMİZLER

TÜRK FOLKLOR (HALKBİLGİSİ) DERNEĞİ'nin yayım organıdır.

TÜRK FOLKLOR ARAŞTIRMALARI

Mayıs 1958

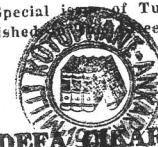
İÇİNDEKİLER:

BRÜKSEL FUARI VE TÜRK MİLLİ DANSLARI	İhsan HİNCER
MİLLİ OYUNLARIMIZ	Necati ÖNER
BASIN - YAYIN, T. U. Md. VE HALKOYUNLARIMIZ	T. F. A.
TÜRK MİLLİ DANSLARI SEYMENESİ	Halil Cemal OĞULTÜRK
KIYAFET VE ELİŞLEMELERİMİZ	Serif BAYKURT
XV. YÜZYILA AİT OYUN - RAKIS H. MÜHİM BİR ESER	A. Kutsi TECER
MEHTERHANE ve DAVULZURNALI HALK OYUNLARI	Mahmut R. GAZİMİHAL
ON HALK OYUNLARI TOPLULUĞU, ON BÖLGE	Hasip MEMİSOĞLU
HALK DANSLARINI KORUMAK VE YASATMAK	Halil B. YÖNETKEN
AYRICA BİRER SAYFALIK ERZURUM, ÇORUM, BURSA EKİPLERİNİN RESİMLERİ	

Sayı: 106

Kuruş: 25

The Special issue of Turkish folk dances
It is published on the tenth day of each month

İSTANBUL'DA AYDA BİR DEFA ÇIKAN HALK KÜLTÜRÜ DERGİSİ